BAI

બાઇ આવા

તેમનું દુ:ખદાયક મરણ

કામોનો હેવાલ—સભી સાથે

(સને ૧૨૭૮ નાં ઝોરાસ્ત્રીયન કેલેન્ડર ઉપરથી,

છાપી પ્રગટ કરનાર

મનચેરજી હોશંગજી જાગોશ.

મુંબઇ

ચંદ૰ નંબર ૧૪૧ વાલાં ઘેરમા

મુંબઇ વર્તમ

...

પઝદ૦

સખીવજુદ બાઇ શાહેબ આવાંબાઇ ફરાંમજી પીટીટ.

ઉમર વરસ ૫૫.

જનમ—રોજ ૨૬ મો આસતાદ, માહ ૩ જો ખોરદાદ શેહેનશાહી સને ૧૨૨૨ યઝદેજરદી, તારીખ ૨૦ મી ડીસેમબર સને ૧૮૫૨ ઇસવી, સંવત ૧૯૦૯ ના માગશર શુદ ૯ ને વાર સોમ.

મરણ—રોજ ૨૧ મો રામ, માહ ૧ લો ફરવરદીન શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી, તારીખ ૪ થી અકટોબર સને ૧૯૦૭ ઇસવી, સંવત ૧૯૬૩ ના ભાદરવા વદ ૧૨ ને વાર શુકર.

૨૩૦૯

બાઇજી સાહેબ આવાંબાઈ ફરામજી પીટીટ.

તેમનું દુ:ખદાયક મરણ અને તેમની જીંદગીનો તથા પરમાર્થી કામોનો હેવાલ.

હમણાં જ્યારે આપણા જરથોસ્તી ટોલામાં ગરીબી, બેકારી તથા બેરોજગારીનાં તરેહવાર સંકટ વધી પડયાં છે, અને તે સંકટોમાંથી તેમને રાહત આપનારા સખીદસ્ત પુરૂષો તથા પરમારથી બાનુઓ એક પછી એક આ દોરંગી દુન્યાને છેલી સલામ કરી ગુજર પામતાં ગયાં છે, ત્યારે તેવાં જે આંગલાંનાં એક ટેરવાંપર ગણાય એટલાં જુજ સખી નર નારીઓ પરવરદેગારની કરમ બખશેસથી, પારસી કોમનાં સારાં નસીબે બાકી રહયાં છે, તેઓમાંનાં એકનો ભોગ ગુજશતે સાલે લીધેલો જણાવતાં બેહદ દુ:ખ ઉપજે છે. અમે આપણી કોમનાં હાતમ દીલ, સખી-વજુદ, દીનદાર, પરહેજગાર, સદગુણી બાનુ બાઇજી સાહેબ આવાંબાઈ તે મરહુમ શેઠ ફરામજી દીનશાજી પીટીટનાં વીધવા અને મરહુમ સખાવતે બહાદુર શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટનાં બેટીનાં માત્ર પંચાવન વરસની વયે નીપજેલાં અકાલ મરણ માટે બોલીએ છીયે, કે જે મરણ તા૦ ૪ ઠી અકતોબર ૧૯૦૭ (રોજ ૨૧ મો માહ ૧ લો શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ અને શુક્રવાર) ને દીને સહવારે સાત વાગે શ્રી મુંબઇ મધે રીજ રોડ ઉપરનાં તેમનાં આલીશાન મકાનમાં, લકવા તથા કેનસરની જીવલેણ બીમારીથી, બાહોશ ડાકટરોની કુશલ સારવાર છતાં નિપજ્યું હતું. બાઇજી સાહેબ આવાંબાઇનો જનમ રોજ ૨૬ મો આશતાદ માહ ૩ જો ખોરદાદ શેનશાહી સને ૧૨૨૨ યજદેજરદીને દીને થયો હતો, તેવો પોતાનાં ખાનદાનની મોટાઈ, ભલમનસાઇ, સદગુણ, ધરમીપણાં, સખાવત તથા બહોલા અને પ્રમાણીક વહીવટથી મુંબઇમાં તેમ દેશાવરો ખાતે, પોતાના પીતા, કાકા, પતી તથા માતુશ્રીનાં જેવાંજ જાણીતાં તથા માનીતાં થઇ પડેલાં હતાં, જેથી તેમનાં મરણની ખબર ફેલાંતાંજ સઘલી તરફ, કોમ પરકોમમાં દલગીરીનો એક જબરો, વીજલીક આંચકો પ્રગટી નીકલ્યો હતો. તેમની સખાવત સામાન્ય રીતે જાત પરજાતના તફાવત વગરની, "કેથોલીક" હતી; તોપણ તેમની સખાવતનો "સિંહનો હીસ્સો" મુખ્યત્વે આપણી પારસી કોમને મલ્યો જતો, તથા તેમની લખ્ખો રૂપ્યાની જાહેર સખાવતો ઉપરાંત પારસી ગરીબ ગુરબામાં તેમની છુપી સખાવત બહોલી હતી, જેથી પારસીઓને તો તેમનું મરણ પોતાનાં એક મેહરબાન માતુશ્રી ખોહવા જેવું આફતકારી લાગ્યું હતું, કે જે પોતાની ઉંડી લાગણી તથા મરનાર બાઇ તરફનો પોતાનો અનંત ભકતીભાવ, પેહલે સપાટે તેવણની પાયદસ્તની ક્રીરીયા તથા મજલેશમાં હજારોની સંખ્યામાં હાજર થઈ, ઘણાકોએ છેક ડુંગરવાડી સુધી તેમને અવલ-મંજલ પહોંચાડવામાં ભાગ લઇ, અચુક રીતે દેખાડી આપ્યાં હતાં, કે જેવી મોટી, ઠઠમાર દબદબા ભરેલી પાયદસ્તની ગમખાર મજલેસ પારસીઓમાં કવચીતજ મલતી જોવામાં આવે છે.

બાઇ આવાંબાઈ એક અમીરી ઘેરમાં, અને "મોઢાંમાં સોનેરી ચમચા" સાથે જનમ્યાં હતાં, તેમ તેઓ પોતાના મોટા સદગુણો વડે જાતે તથા ખસલતે પણ મોટાંજ હતાં. તેમની મોટાઇ બેવડી એવડી હતી. તેમનાં માત પીતા મરહુમ બાઇ સાહેબ દીનબાઈ તથા મરહુમ શેઠજી સાહેબ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ હતા; જેઓ બંનેની સખાવતો એટલી બધી જગ મશહુર છે, અને તેની નોધ પ્રસંગોપાત આ કેલેંડરમાં લેવાઇ ચુકેલીછે, કે તેની પાછી લંબાંણ યાદ અત્રે આપવાની જરૂર નથી. દીકરી તરીકે પોતાનાં મા બાપનાં તેઓ એક પુરાં હતાં; જ્યારે એવણના ભાઇ મરહુમ શેઠ જમશેદજી નશરવાનજી

પીટીટ પણ દીકરા તરીકે મા બાપના એક પુરાજ હતા, અને તેઓ જેમ એક સખી દસ્ત તરીકે તેમ સાહીત્યના એક પુજારી તથા ગુજરાતી ભાષાના એક કુદરતી બખશેસ પામેલા કવી તરીકે જગપ્રસીધ થઇ ગયા છે. એવાં કીર્તીવાન મહીરાં ઉપરાંત સાસરયું પણ, બાઇ આવાંબાઈ એવુંજ કીર્તીવાન, દોલતવાન, તથા દયાવાન પામવાને ભાયગશાળી થયાં હતાં. તેઓ સખાવતે બહાદુર મરહુમ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા તેમનાં સખી મોહરદાર મરહુમ બાઈ શાકરબાઇનાં વહુ, અને એઓના બીજા પુત્ર સખીદસ્ત મરહુમ શેઠ ફરામજીનાં ધણીયાણી થતાં હતાં. પણોતું પીટીટ ખાનદાન જેમ પોતાની મોટી દોલત તથા વેપાર ઉદયોગ સંબંધી પરાકરમો માટે તેમ પોતાની પાદશાહી સખાવતો માટે જગ આશકાર છે—"સખાવત" એ તેનો જાતી ખવાસ છે, સખાવત એ તેનો કુદરતી વારસો છે, અને સખાવતજ તેનો મુદ્રાલેખ છે; અને ત્યારે એ મોટા ગુણો તેમની પુત્રી તથા વહુ તરીકે બાઈ આવાંબાઇમાં ઉતરે તેમાં કસી નવાઇ નથી. "રાણુંનાં જણુયાં તે રાણુંજ હોય." સદરહુ સઘલાં પીટીટ ખાનદાનીઓનાં મરણથી પારસી જરથોસ્તી કોમને ગયલી ખોટ, બાઈ આવાંબાઈએ ઘણે દરજજે પુરી હતી, અને તેમ કરીને એ ખાનદાનની તથા તે સાથે પારસી જરથોસ્તી સીકકાની કીર્તી કાયમ તથા તાજી રાખી હતી. તેમનાં મરણથી આપણા ટોળાને જો કે ભારી ખોટ ગઈ છે, તો પણ આપણી આશાની કલી હજુ તદન કરમાઈ ગઇ નથી. પીટીટ ખાનદાનના સખીદસ્ત તથા કીર્તીવાન નબીરાઓ હજુ હઇયાત છે. "સીંહનાં બચાં સીંહજ નીવડે" તેમ, એજ મરહુમ બાઇના પુત્ર સર દીનશાહ માણેકજી બીજા બેરોનેટ તથા મરહુમનાં પુત્રી બાઈ હમાબાઈ પોતાનાં મરહુમ માત પીતા તથા વડીલોના જેવુંજ અમીરી ખમીર તથા સખી દીલગુરદો ધરાવે છે. વલી મરહુમ બાઇ આવાંબાઇના દેર શેઠજી સાહેબ બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ પોતાની પાદશાહી સખાવતથી, તથા તેમના સપુત શેઠ જેહાંગીર બહમનજી પીટીટ પોતાની જાહેર હીંમત તથા પ્રજા સેવા અને કોમ કલ્યાણી કામોથી, પોતાનાં ખાનદાનની તથા કોમની કીર્તીમાં ઉમેરો કરતાજ જાય છે. અમારી ખરાં જીગરની દુવા છે, અને તેમાં તમામ કદરદાન બસ્તે કુસ્તીઆન જરથોસ્તીઓ અંતઃકરણથી ભાગ લેછે કે, તે પાક પરવરદેગાર પીટીટ ખાનદાનના હઇયાત બેટા બેટીઓ તથા નબીરાંઓને સુખી સલામત રાખવા જોડે તેમને નેક તથા સખાવતી હેદાએત બખશો, અને મરહુમ બાઇ આવાંબાઇનાં પાક રૂહને અમર તથા અખંડ શાંતીમાં રાખો! આમીન!

બાઈ આવાંબાઇ આ પ્રમાણે જો કે સુખ્યારે ઘેર, માતબર કુટુંબમાં અને દોલતના ઢગમાં જનમેલાં તથા સુખ, લાડ, મોજને મોટાઈમાં ઉચરેલાં હતાં, તોપણ જાલમ જમાનો તેમનાં સુખનાં શરબતનાં પીઆલાંમાં દુઃખના કાતેલ કતરા ભેલવા વગર રહયો ન હતો, અને એ રીતે તેમને સુખ સાથે દુઃખનો અનુભવ પણ મલ્યો હતો, કે જે અનુભવે તેમની સખી મનોવ્રતીમાં ઘણો વધારો કર્યો હતો. ભરજવાન વયે તેમના ઉમરાવ ધણી શેઠ ફરામજી બેહસ્તનશીન થયા હતા, જેથી તેમની પાછલી જીંદગી એક વીધવા સતી જેવી હાલતમાં પસાર થઇ હતી. પતી ઉપરાંત પોતાના એકપુરા સદગુણી જવાન ભાઇ શેઠ જમશેદજી પીટીટનાં મરણનો પણ ઘા એમને લાગો હતો, અને તે એવે કવખતે કે જયારે તેમનાં વરધ માત પીતા હઇયાત હતાં, જેથી તેમને દીલાસો આપી નીભાવવા જોડે તેમના ઘર ખટલા વગેરેની વ્યવસ્થા જાળવી રાખવાનો કેટલોક બોજો પણ તેમને સીર પડયો હતો. બાઈ આવાંબાઈ જોકે આજના જમાનાની મધ્યમ કેળવણી પામેલાં હતાં, તોપણ તેમની જાતી ચાલાકી એટલી બધી હતી, અને પોતાનાં સદગુણી માત પીતાની દેખરેખ હેઠલ ઘર સંસારી તાલીમ તથા અનુભવ અને ધરમ ધ્યાનના સબકો એવાં ઉંચા મલ્યાં હતાં કે, તેઓ સરવ પ્રકારે એક "એકોમપલીશડ લેડી" બન્યાં હતાં, અને પોતાનાં મહીરાં તથા સાસરાં ઘરનાં ખરેખર એક "પ્રધાન" થઇ પડયાં હતાં. ઘર સંસારના વહીવટ ઉપરાંત, પોતાના ભરથાર તથા માતપીતાનાં મરણ પછી તો પોતાની લખો રૂપ્યાની માલ મીલકત, વીગેરેના તથા પોતાના કુટુંબીઓએ સ્થાપેલાં લખો રૂપીઆનાં ધરમખાતાંઓના વહીવટમાં ઉલટ ભરેલો ભાગ લીધો હતો.

મરહુમ બાઈ આવાંબાઇની ખાસ ખુબી તેમનાં ધરમચુસ્તપણાં, પાકી પરેહજગારી તથા કીરીઆ ભણતરોમાં હતી. એ ખુબી પીટીટ ખાનદાનમાં ઓધે ઉતરી આવેલી છે, અને તેનો પવીત્ર વારસો મરહુમ બાઇને પણ મળ્યો હતો. તેઓ જેટલાં દયાલુ, સખી, તેટલાંજ ધરમધ્યાની અને ખુશ સ્વભાવનાં હતાં—જેનો આબેહુબ દેખાવ આ લખાંણ જોડે આપેલી તેમની એક શુંદર શબી ઉપરથી માલમ પડી આવશે. ધરમનાં કીરીઆ ભણતરો ઉપર તેમનો એતેકાદ એટલો મજબુત હતો કે, કોઇપણ ધરમના અવસર, તેહવાર, કે રવાનના બાજરોજગાર ચુકતાં નહી. તે કામો મોબેદોને મોજદ આપી કરાવવા ઉપરાંત પોતે જાતે અવસતાઇ બંદગી કરતાં, તથા પાક મુકતાદના દહાડા તો પોતાનો વખત મોટે ભાગે તેમાંજ રોકતાં હતાં. તેમનાં એ એતેકાદથી ઘણા મોબેદોને ચાલુ રોજી મલતી હતી. મોબેદજાદાઓને આશોદાદથી કે બીજી હરકોઈ રીતે વરતાવવા તથા આગલ પાડવામાં તેઓ સવાબ તથા સંતોષ માનતાં હતાં. પોતે જાતે સખી હતાં, અને વલી પોતાના પતીને તેમજ માત પીતાને તેમનાં સખાવતી કામમાં ઉલટ તથા ઉતેજન આપી ધરમના કામો હાર પાડતાં હતાં. તેમના પતી તથા માત પીતાની કેટલીક સખાવત તો તેમની નેક સલાહને આભારી કહેવાય છે. તેમની જાહેર સખાવત લખો રૂપીઆની થઈ છે, જેની વીગત તથા સરવાલો આગલ ચાલતા જોવામાં આવશે. તે ઉપરાંત તેમની છુપી સખાવત, જે કુમારી પારસી કન્યાઓને પરણાવવા તથા મુફલેસોને, વીધવાઓને તથા નાચારેશોને મદદ કરવા વગેરે માટે થતી હતી તે પણ બાહલી હતી. તે કેટલી હશે તેનાં ખ્યાલ એટલાંથીજ આવશે કે, માત્ર નાચાર બેચાર પારસીઓને મદદ આપવા પાછલ તેઓ દર માસે બે હજારથી વધુ રૂપીઆ દયાદાન કરતાં હતાં. તેમનાથી આશરો મેલવનારાં એવાં સંખ્યાબંધ માણસો તેમનાં મરણથી હવે નીરાધાર થઈ પડયાં છે-કહો કે તેમનાં મનથી પોતાનું રક્ષણ કરનાર એક ધરમમાતા ગુમ થઇ ગયાં છે, અને તેમને માથેનું રક્ષક છત્ર જતું રહયું છે.

હમજાત તરફની તેમની દયાદાજ એટલાંમાંજ અટકી ન હતી. મુંબઇની પારસી આરફનેજ, જે એમનાં મરહુમ માત પીતાએ પોતાના મરહુમ સપુત શેઠ જમશેદજીની યાદગારી તથા પુન્ય માટે લખો રૂપીઆનાં ખરચે સ્થાપેલી છે, તેનાં કામમાં તેવણ બહુજ કાલજીથી ઉલટ લેતાં રેહતાં હતાં. તેવણથી એ ખાતાંમાં દરજીના હુંનરની કેળવણી દાખલ થઈ છે, તેમજ બેન્ડ વગાડવાની તાલીમ પણ નજદીક ચાર વરસ સુધી એવણનીજ બખ્શેશને આભારી હતી.

મરહુમનાં માતાજી બેહસ્તનશીન બાઇ દીનબાઇએ રૂપીઆ પાંચ લાખની પાદશાહી રકમ મુંબઈમાં ફોરાસ રોડ ઉપર આવેલી પોતાની ખાલી પડેલી મોટા વીસ્તારની એક જગા ઉપર પારસીઓ માટે સસ્તાં ભાડાંનાં મકાનો બાંધવા માટે પોતાનાં છેલ્લાં વસીયતનામાંથી આપી ગયાં હતાં, જે મુજબ એ કામ મરહુમ બાઈ આવાંબાઇએ ઘણી ઉલટથી હાર પાડવાની શરૂઆત કીધી હતી. પોતાનાં માતાજીએ મુંબઇમાં સ્થાપેલાં એ પારસી વીધવા આશરમોને પણ મરહુમ બાઈ આવાંબાઈની મદદ હતી. મલબાર હીલ ઉપર બંધાયલું પાંચ લાખ રૂપીઆની પાદશાહી સખાવતનું ગંજાવર તથા સુંદર "ફરામજી પીટીટ સેનીટેરીઅમ" જો કે એ મરહુમ શેઠની પોતાની પુંજીમાંથી બંધાયલું છે, તોપણ તેમાં તેમનાં એ સદગુણી ધણીઆણી—બાઈ આવાંબાઈની ઉલટ, તથા કારસાજી અને મદદનો મોટો હીસો હતો. મરહુમ શેઠ ફરામજી પોતાનાં વસીઅતનામામાં ફરમાવી ગયા હતા કે, મારી પુંજીનો પાંચમો ભાગ પારસીઓ માટે એક ઉપયોગી ધરમખાતું સ્થાપવામાં રોકવો તે ઇચ્છાને માન આપી બાઈ આવાંબાઇએ પોતાના બેટા હાલના સર દીનશાહ પીટીટ સાથ મલી એ સેનીટેરીયમ બંધાવ્યું હતું, જે આજે પારસી કોમને એક મોટા આસીરવાદ સમાન થઈ પડયું છે.

મરહુમ બાઇ સાહેબ આવાંબાઇની કીરતીવંત જીંદગીનો એટલો સામાન્ય સાર આપ્યા પછી હવે તેમની સખાવતનાં જે જાહેર કામો થયાં છે તેની હકીકત ટુકમાં નીચે આપી છે. એ કામો

મરહુમનાં માતાજી ગુજરયા પછી તરતજ શરૂ થઇને તેમની હઇયાતી સુધી ચાલુ રહયાં હતાં. તેમાં પ્રથમથી એટલે યઝદેજરદી સને ૧૨૬૮ અથવા ઇસવી સને ૧૮૯૮ થી એઓની પોતાની અંગત સખાવત શહરૂ થાયછે—તેમાં એઓના ગુજરવાનાં યઝદેજરદી શને ૧૨૭૭ સુધીનાં નવ વરસમાં કુલે જાહેર સખાવતનો આંકડો રૂ. ૪૬૯૭૮૦ નો થવા ગયો છે–તેમાં મોટી અથવા મુખ્ય રકમો નીચે મુજબની છે:—એ નવ વરશમાં ગરીબ જરથોસ્તીઓને તથા બીજી શરવે ન્યાતીના ગરીબ લોકોને જુદી જુદી જાતની મદદો કીધેલી તેમાં નવજોત—લગન કરવા, પોશન કરવા, કપડાં–ખોરાકી આપવા અને દવાદારૂ કરવા તથા ગાંમ દેશ મોકલવા, મરણ ખરચ કરવા વીગેરે કારણુસર આપેલાજ ફકત એકંદર બે લાખની ઉપર થવા ગીઆ છે. તે પછેની શખાવતમાં પોતાના મરહુમ માતાજીનાં પુણને માટે પારસી પંચાયત ફંડમાં રૂ. ૫૦૦૦) અને લાચાર ઇરાનીઓના ફંડમાં રૂ ૩૦૦૦) ભરયા હતા. ઇસ્વી. ૧૮૫૯માં સુરતનાં ભરથાનાવાળાં દોખમાંની સગડી આગળ મોબેદને રહેવા તથા જશનની ક્રિયા કરવા સારૂ એક મકાન રૂ. ૩૧૧૨ ના ખરચે બંધાવી આપ્યું હતું. પોતાના કુટુંબી મોટું નામીચું ધરમખાતું—તે ધી જ૦ ન૦ પીટીટ આરફનેજમાં પોતાના માતુશ્રી બાઈ દીનબાઇ નશરવાનજીની બાજ કરવાને આપેલા રૂ. ૨૪૦૦૦, તથા એમનાંજ પુણને માટે બીજા રૂ. ૩૦૦૦) મલી રૂ. ૨૭૦૦૦) ની રકમ આપી હતી. તથા એ ઓરફનેજના છોકરાઓને બેનડ શીખવવાનાં ઓજારો અપાવ્યાં તેના રૂ. ૧૬૬૪ તથા તેને શીખવવાનાં ખરચના યઝદેજરદી સને ૧૨૭૪ માં રૂ. ૧૪૦૦, તથા બીજી પરચુટણ મદદો મલી કુલે રૂ. ૩૦૦૦૦ ની રકમ આરફનેજમાં આપી હતી. ધી ફરામજી દીનશાહ પીટીટ પારસી સેનેટરીયમમાના બાંધકામની અંદર ઘટ આવી તેના રૂ. ૧૨૫૦૦ આપી—એમાં બીજા રૂ. ૧૮૨૧ નું ફરનીચર મુકાવ્યું હતું. યઝદેજરદી સને ૧૨૭૧ માં પુણા મધેના ધી નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ હાલ મધે રૂ. ૨૭૪૪ને ખરચે સમારકામ કરાવ્યું હતું તથા એજ દરેમેહરને લગતાં મકાનનો એક ઓરડો વધારવા રૂ. ૪૦૬૫ ખરચયા હતા. સને ૧૨૭૨ માં રૂ. ૪૯૬૩ ખરચી મોદીખાના મધેનાં શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ વીધવા આશરમમાં ફેરફાર કરી અપાવ્યો હતો. ધી જમશેદજી નશરવાનજી ઇનસટીટ્યુટ (લાયબરેરી) માં ફરનીચર અપાવા માટે રૂ. ૯૫૭૭, અને એજ ઇનસટીટ્યુટની જુબીલી જે સને ૧૨૭૫ યઝદેજરદીમાં થઇ તેનાં ફંડમાં રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૯૦૦ ના સાલમાં જુદે જુદે ઠેકાણેનાં દુકાળનાં ફંડમાં રૂ. ૪૫૦૦ સુધીની રકમ ધરમાદા મોકલી હતી. ૧૯૦૧માં ઈંડીયન મીડલેંડ રેલવેપર આવેલાં "બીનાં" મથકપર જરથોસ્તીઓની આરામગાહની જગાપર એક મોટો કુવો રૂ. ૫૦૦) ના ખરચે મરહુમ સર દી૦ મા૦ પીટીટના પુણને માટે બંધાવી આપયો હતો. ભરૂચમાં શેઠ જ૦ ન૦ પીટીટ કન્યાશાલાનું નવું મકાંન ખરીદવા રૂ. ૬૬૯૯, ઈ૦ સ૦ ૧૯૦૨માં ગોલવડનાં રેલવે સટેશનથી તે જહાંબોરડીનાં જ૦ ન૦ પીટીટ સેનીટેરીઅમ સુધીની ૨૩ માઇલ લાંબી પાકા સડકનો રસતો તથા ગોવાડા ગામના દોખમાપર જવાની ખાડીપરનો પાકો પુલ રૂ૮૦૦૦ ખરચી બંધાવી આપયો હતો. ડા૦ મીલસને ઓકસફર્ડ યુનીવરસીટી મધે જંદ શીક્ષક તરીકેના પગારના રૂ. ૩૦૦૫ તથા સેનટઝવીયર કાલેજમાં સાયંસની સ્કોલરશીપ આપવા રૂ. ૧૦૦૦, અલેકઝાનડ્રા ઇનસ્ટીટયુશનમાં લેડી જીમનેસીયમ ઉઘાડવાના ફંડમાં રૂ. ૧૦૦૦ અને સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનેસીયમનાં ફંડમાં રૂ. ૫૦૦ આપ્યા હતા. ખેતવાડીની બોમબે નેટીવ ડીસપેનસરીનાં ખરચનાં ઘટાડાના ઉમેરવા રૂ. ૩૭૮૫, આપ્યા હતા. ઇસવી સને ૧૯૦૨ માં પુણાની દીવાંનશાલામાં પારસી વારડ બાંધવાને રૂ. ૨૦૦૦૦ ની રકમ સરકારને આપવા જણાવી હતી. એજ સાલમાં વાંદરાની મયુનીસીપલ સ્કુલ સારૂં એક મકાન બધાવવાને રૂા ૧૦૦૦૦ની રકમ તયાંની મયુનીસીપાલીટી એવી શરતથી આપી હતી કે, જે સકુલને માટે જેટલા રૂપીઆ એવણ આપે તેટલા મયુનીસીપાલીટીએ આપવા, અને સકુલને મરહુમ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટનું નામ આપવું. એ શરત મયુનીસીપાલીટીએ બહાલ રાખવાથી તારીખ

૨૨ મી એપ્રેલ ૧૯૦૫ ને દીને તેનો પાયો નાંખવાની ક્રીયા કરવામાં આવી હતી. ૧૯૦૩ માં ખેરગામની શેઠ ન૦ મા૦ પીટીટની ડીસપેનસરીનાં કંપાઉનડરનાં પગારનાં વધારા માટે રૂ ૩૫૦૦, ડાકટર હોરમજી માણેકજી માસીનાએ સ્થાપેલી આસપીટલમાં ગરીબ જરથોસ્તીઓની મુફત સારવાર કરવા માટે એવણે ૧૯૦૩ ના જાનેવારી માસથી દર માસે રૂ. ૫૦૦ લેખે ૨૬ માસ સુધી રૂ. ૧૩૦૦૦ ની મદદ કરી હતી, તથા તેજ હાસપીટાલમાં તેવીશ માસ સુધી એક મકાન ભાડે લેવાને રૂ. ૯૨૦૦ ની મદદ કરી હતી. તે સાથે ડા૦ માસીનાની હાસપીટાલનું નવું મકાંન બાંધધવાના ફંડમાં રૂ. ૫૦૦૦) ની રકમ ભરી હતી. ૧૯૦૩ના ઉનાળાની મોસમમાં એઓ નીલગીરી મધે હવાના ફેરફારને માટે ગયાં, તયાં જરતોસ્તી રવાનોની આરામગાહની જગ્યાને દરૂસ્ત કરી એક બાગ બનાવવા તથા સારી રીતે નીભાવવા માટે એક ફંડ ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું તેમાં એવણે પ્રથમ રૂ૧૦૦૦ ની મદદ કરી હતી. એજ સાલમાં વાંદરા મધે બાઇ શીરીનબાઈ કામાએ ઉઘાડેલાં 'કોનવેલેસંટ હોમનાં" ફરનીચર વગેરે ખરીદવાને રૂ૧૫૦૦ ભેટ આપયા હતા. તથા ૧૯૦૫માં એવણે એજ કોનવેલેસંટ હોમમાં ૫) બીછાનાં સાચવવાના ખરચ માટે એક વરસના રૂ૧૮૦૦ આપયા હતા. —૧૯૦૪ માં ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજના ફંડમાં રૂ. ૨૫૦૦ તથા 'ફીજીઓલોજીકલ' ખાતાંમાં જોયતી માઈકરોસકોપ ખરીદવાને રૂપીઆ ૧૦૦૦ની રકમ ભેટ આપી હતી. તથા રૂ. ૫૦૦૦) સર જ૦ જી૦ હાસપીટાલનાં નરસીંગ ફંડમાં આપયા હતા. ૧૯૦૫માં અત્રેની 'એડમસ વાઇલી આસપીટલનાં' ફંડમાં રૂ૨૫૦૦૦ ની રકમ ભેટ આપી હતી, જે મધેથી રૂ૧૦૦૦૦ ને ખરચે ખહીનાં દરદીઓ માટેનો ખાસ "વારડ" શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટના નામથી બાંધવા, અને બાકીના નીભાવ ફંડમાં આપયા હતા. એજ સાલના એપ્રેલ માસમાં પંજાબ તરફ થયલા મોટા ધરતીકંપથી ધરમસાલા, લાહોર, મસુરી, કાંગરા, સીમલા, વગેરે મથકો ઉપર હજારો લોક નાશ પામયું હતું, તેમની મદદને માટે એઓએ ત્યાંના લેફટનંટ ગવરનર ઉપર તાર મારફતે રૂ. ૧૦૦૦ મોકલી આપ્યા હતા. એજ સાલમાં અત્રે કુતરાઓને રોટલા ખવડાવવાને માટે ઉભાં થયલાં ફંડમાં રૂ૩૦૦૦ ભેટ આપયા હતા. સને ૧૯૦૫ માં મુંબઈમાં ઉભી થતી પારસી જનરલ હાસપીટાલમાં પોતાનાં મરહુમ માતાજી દીનબાઈ પીટીટને નામે એક બીછાનું સ્થાપવા માટે રૂ૫૦૦૦, આપયા હતા. એજ સાલમાં રાયલ વીઝીટ ફંડ યાને નામદાર રાજકુવર પ્રીનસ ઓફ વેલસ અને તેવણનાં મોહરદારની મુંબઇમાં પધરામણી થઈ તેના આવકાર ફંડમાં રૂ. ૫૦૦૦.

ઉપર નોંધેલી મરહુમની સખાવત જાહેર રીતે થયલી છે, પણ એ ઉપરાંત તેમની ખાનગી સખાવત પણ એવાંજ મોટાં પ્રમાણમાં થઈ છે, જેની ખબર કે વીગત જાહેરમાં આવી શકી નથી. બંને કીસમની મલી તેમની સખાવત લખો રૂપીયાની થઇ છે. ફકત નવ વરસમા તેમની થયલી સખાવતના આંકડા નીચે પ્રમાણે જાહેર થયા છે, જે વરસોના અનુક્રમે અત્રે નોંધી લઇયે છિયેઃ—

પારસી વરસ.		કુલ સખાવત.	પારસી વરસ.		કુલ સખાવત.
યજદજરદી સને	૧૨૬૮	૧૪૮૬૪	યજદજરદી સને	૧૨૭૩	૭૦૦૫૭
,,	૧૨૬૯	૪૮૭૫૦	,,	૧૨૭૪	૭૪૪૮૧
,,	૧૨૭૦	૩૪૬૨૫	,,	૧૨૭૫	૪૫૬૦૪
,,	૧૨૭૧	૩૭૩૨૩	,,	૧૨૭૬	૩૩૯૪૬
,,	૧૨૭૨	૧૧૦૧૩૦			૪૬૯૭૮૦

એની રૂહે નવ વરશની મુદતમાં મરહુમ બાઇ સાહેબ આવાંબાઈની જે જાહેર સખાવત નજદીક પોનાપાંચ લાખની અંકાઇ છે, તેમાંથી નીચે મુજબનાં જાહેર ધરમખાતાંઓને નીચલા ફાલા મલેલા જણાય છે:—

ગરીબ જરથોસતીઓને તથા બીજી ગ્નાતનાં ગરીબોને મદદ કરવા-તેમાં નવજોત-લગન કરવા, પોશન કરવા, કપડાં અને અનાજ ખોરાક-કેલવણી આપવા, તેવોને પોતાને ગાંમ પરદેશ મોકલવા, દુખી દરદીઓને દવા દારૂ કરવા તથા મરણ ખરચ કરવા વીગરે વીગરે આપેલા...		રૂ ૨૦૫૪૩૯
ધરમનાં મકાંનો-જેવાંકે આતશબેરાંમો, આદરાંનો, દરેમેહરો, આતશદાદગાંઓ, ધરમશાલાઓ, દુખમાઓ, શગડી, આરાંમગાહો, શેનીટરીઅમો-વીગરે નવાં બંધાવા, નીભાવવાં, મરાંમત કરવા અને તેવાં મકાંનોને માટે ઉભાં થયલાં ફંડોમાં ભરેલા-વીગરે વીગરે...		,, ૪૧૧૪૨
ધરમનાં દવાખાના—હાસપીટાલો, વીગરે વીગરેમાં		,, ૭૮૩૦૫
કેલવણીખાતાં-શકુલો, કોલેજો, મદરેશાઓ વીગરેમાં આપેલી મદદો-લોજીંગ બોર-ડીંગ અને શીખવાનાં પગારો આપેલા અને તેવાં ફંડોમાં ભરેલી રકમો ...		,, ૩૩૩૨૪
ધી જ૦ ન૦ પીટીટ ઇનસટીત્યુત અને બીજી લાયબ્રેરીઓમાં		,, ૧૦૫૭૭
રશતાઓ-પુલો-પુસતાઓ વીગરેનાં બાંધકાંમો ખાતે		,, ૮૮૦૦
પાંણીનાં બાંધકાંમો જેવાંકે નલો મુકાવા, કુવા-તલાવો-વાવો બાંધવા અને ખોડાવા વીગેરેનાં કામો સારૂ આપેલા		,, ૧૫૪૫
આગ-આફત-ધરતીકંપ-વીગેરેનાં ફંડોમાં—તથા દુકાલ-મરકી વીગેરેનાં કામોમાં કાઢેલી મદદનાં		,, ૧૭૦૦૦
ધી જ૦ ન૦ પીટીટ આરફનેજ જેવાં પોતાના કુટુંબી ધરમખાતાંમાં આપેલી રકમ.		,, ૩૦૨૯૭
જાહેર પુરૂશોની યાદગારીનાં ફંડોમાં પરચુટણ ભરેલા		,, ૧૫૫૫૫
રાયલ વીઝીટ ફંડમાં—યાને નામદાર રાજકુવર પરીન્સ ઓફ વેલ્સ અને પરીનસેસ ઓફ વેલ્સની પધરામણી સને ૧૯૦૫ માં થઇ તે વેલાએ આવકાર ફંડમાં		,, ૫૦૦૦
પરચુટણ ધરમના વીગેરેનાં જુદાં જુદાં ઉભાં થયલાં ફંડોમાં ભરેલા... ...		,, ૫૭૯૬
મુંબઈના કુતરાઓના રોટલાનાં ફંડમાં		,, ૩૦૦૦
મરહુમ બાઇ દીનબાઇ નશરવાનજી પીટીટનાં પુણ માટે જાહાંઆરડીની શેનીટેરી-અમનાં નીભાવ માટે	રૂ ૩૦૦૦૦	
પારસી પંચાયતનાં ફંડમાં	,, ૩૦૦૦	
અને નાચાર ઇરાનીઓના ફંડમાં	,, ૫૦૦૦	
મલીને પુણને શારૂ આપેલા		,, ૩૮૦૦૦
		રૂ ૪૬૯૭૮૦

એ જાહેર સખાવત ઉપરાંત—ઉપર કહ્યું તેમ બીજી ખાનગી સખાવતની સાથે મરહુમ બાઈ સાહેબ આવાંબાઇએ પોતાની હઇઆતીમાં પોતાનાં ખેશીઓનાં મરણ વખતે ઉઠમણાંમાં આપેલી જુદી રકમો જેમાં પોતાનાં પીતાજી શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં પુણ માટે રૂ. ૨૮૦૦૦, પોતાનાં ધણી શેઠ ફરામજી દીનશાહજીના પુણ માટે રૂ. ૨૫૦૦૦, પોતાનાં મરહુમ માતાજી દીનબાઇ નશરવાનજીનાં પુણ માટે, પોતાના ભાઇ શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટનાં પુણ માટે, અને સસરા સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં પુણ માટે આપેલી મોહટી મોહટી રકમનો સરવાલો ગણતાં મરહુમ બાઈજીની સખાવતો હાતેમ દીલની લેખાનીજ થઈ છે.

પાછળથી એવણની તબીઅત લથડવાથી એઓ ૧૯૦૬ના એપ્રેલ માસમાં પોતાના દીકરા દીકરી તથા વહુ સાથે યુરોપની મુસાફરીએ ગયાં હતાં, જયાં ઘણુંક માન મેળવવા સાથે એ મુસાફરીથી પાછાં ફરયા બાદ પણ એવણની તબીઅત ઘણી સુધરી હતી નહીં, અને "કનસર" બીમારી લાગુ પડી હતી, તે આખરે જીવલેણ થઇ છે.

પાયદસ્તની કીરયા તથા મજલેસ.

મરનારનાં મરણને લગતી ખબર શેહેરમાં થોડા વખતમાં ફેલાઈ ગઈ, જેથી જાણીતા પારસી નર નારીઓ તેમના બંગલા તરફ જઇ પુગાં હતાં, અને આખો વખત તે તરફનો રસતો પારસીઓની ગાડીઓથી ભરેલો રહયો હતો. મરનાર પોતાની કોમમાં જેવી રીતે સખાવત કરવાથી જાણીતાં થયાં હતાં, તેથી સઘલાઓની દીલસોજી તેમની તરફ ખેંચાઇ હતી, અને તેમની મરણની ખબર સાંભળી સઘલાંઓને દલગીરી ઉપજી હતી. પારસી કોમને તેમનાં મરણથી એક મોટી ખોટ થઈ ગઇ છે, ગરીબોએ પોતાના સદાના એક મદદગાર ગુમાવયાં છે, જે સઘળો દેખાવ તેમની કહાડવામાં આવેલી પાયદસ્ત વેલા નજરે પડયો હતો. ગુજરયાં તે દીને સાંજે મરનારની પાયદસ્ત કહાડવામાં આવી હતી, જે વેલા તેમના બંગલા આગળ હજારો પારસીઓની એક ગંભીર મજલેશ મલી હતી, જેમાં પારસી કોમના દરેક ખાનદાનવાલાઓ, જડજો, બેરીસ્ટરો, વકીલો, સોલીસીટરો, ડાકટરો, ઈજનેરો, માસ્તરો વગેરે સઘળાઓ મોટી સંખયામાં હાજર હતા. ગાડી ઘોડાની આવજાથી તે તરફનો રસતો પોલીસે સારી ગોઠવણથી મોકળો રાખયો હતો, એટલુંજ નહી પણ એ વેલાએ ગીબસ રોડ જે દુખમાપર પાયદસત જવાનો મુખ્ય અને બાઇ આવાંબાઈનાં બંગલાથી નજદીક હતો તે સમરાતો હોવાથી રાહાદારીઓ માટે બંધ થયલો હતો—પણ સતાવાલાઓની જાણમાં આવયું કે એ રસતેથી બાઇ આવાંબાઈની પાયદસત જવાથી લોકોને શેહલ પડશે તે ઉપરથી સતાવાલાઓએ તુરત વેલાના ઉપાયો લઇને પાયદસત એ રસતેથી જવાની ખાસ શગવડ કરી આપવાનું માંન મરહુમનાં રવાંનને મલ્યું હતું. ગેહસારણાંની ક્રીયા પુરી થવા બાદ મરનારના રવાનને સેવટનો સેજદો કરવામાં આસરે પોણો કલાક નીકળી ગયો હતો, તે વેળાનાં દેખાવે પુર ગંભીરાઈ અખત્યાર કરેલી હતી. દરેકના મોંહ ઉપર દલગીરીનો છાપ દેખાતો હતો. બંગલામાંથી રવાન કહાડવામાં આવયું ત્યારે સગળાઓની આંખો આંસુઓથી ભીનાયલી હતી, જે મરનાર તરફ સઘલાઓની અચુક લાગણી પુરવાર કરી આપતી હતી. પાયદસતની પાછળ પાયદસને જનારાઓ હજારોની સંખયામાં ચાલતા હતા. રીડજ રોડ ઉપરથી પાયદસત સીધી ગીબસ રોડ ઉપર ગઇ, જયાંથી તેને સેવટની આરામગાહની જગાએ લઈ જવામાં આવી હતી. મરનારનાં પુન માટે એ વેલા હાજર થયલા મોબેદોને દાન કરવામાં આવયું હતું. મરનારનાં માનમાં એ દીને ઓરફનેજ, લાઇબ્રેરી તથા સ્કુલો બંધ રાખવામાં આવી હતી.

મુંબઇમાં થયલી ઉઠમણાની કીરયા, તેની દબદબા ભરેલી મજલેસ અને તેમાં જાહેર થયલી સાડાચાર લાખ રૂપીઆની પાદશાહી સખાવત.

એ મરહુમનાં ઉઠમણાની ક્રીયા વાલકેશ્વર રીજડ રોડ મધે આવેલા તેમના બંગલામાં કરવામાં આવી હતી, જે વેલા જરથોસ્તીઓની એક મોટી મીજલશ મલી હતી. એ ક્રીયામાં સામેલ થવાને લોકોએ બે વાગતા અગાઉ આવવા માંડયું હતું, અને ત્રણ વાગાતામાં તો બંગલાના બંને હોલો તથા કંપાઉંડ ચીકાર ભરાઈ ગયા હતા. મીજલશમાં દસ્તુરો, અથોરનાનો અને બેહેદીનો વીગેરેએ હાજરી આપી હતી. ઉઠમણાની ક્રીયા દસ્તુરજી સાહેબ કેખશરૂ જામાસજી જામાસપઆસાનાની આગેવાની હેઠલ કરવામાં આવી હતી. ક્રીયા ખતમ થવા બાદ દસ્તુરો અને મોબેદોને સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ તરફથી બબે રૂપ્યા રૂપાનાણું અને સદરાઓ વહેંચવામાં આવયા હતા. એ ઉપરાંત મોબેદો અને ગરીબોને દાદીશેઠના આતશબેહેરામમાં પણ સદરાઅને રૂપાનાણું આપવામાં આવયું હતું.

ક્રીયાની શેવટે મરહુમના પુન માટે કુલ રૂપયા ચાર લાખ છપન હજારની મોટી સખાવત મરહુમ તરફથી તેમજ તેમના ખેશીઓ તરફથી નીચલી વીગતે આપવા જાહેર કરવામાં આવયું હતુંઃ—

મરનારની પોતાની પુંજીમાંથી નીચલી વીગતેઃ-રૂ. ૪૦૦૦૦૦

	રૂપયા.
ગરીબ જરથોસ્તીઓ માટે ચાલીઓ બંધાવવા	૨૦૦૦૦૦
પારસી બાઇઓને માટે સુવાવડખાનું બંધાવવા	૧૦૦૦૦૦
પારસી પંચાયતના ધરમખાતાનાં ત્રસટી સાહેબો હસતકના ફંડોમાં.	૧૦૦૦૦
પારસી પંચાયતના ફંડના ત્રસ્ટી સાહેબો હસતકના આંધળાં પાંગલાં જરથોસતીઓની પરવરસી કરવાના ફંડમાં	૩૦૦૦
જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ પારસી ઓરફનેજ ફંડમાં	૫૬૫૦૦
ગરીબ નાવારસ બાલકોને સદરો પહેરાવા માટે	૧૫૦૦
મુંબઇમા વસતા ગરીબ ઇરાનીઓના પરવરસી કરવાના ફંડમાં	૩૦૦૦
ધરમને લગતી ખાનગી ક્રીયા કામ માટે...	૨૬૦૦૦
કુલ રૂ.	૪૦૦૦૦૦

ઉપલી રકમો મરહુમ બાઇ સાહેબે કેવી સરતોએ પોતાના વસીયતનામામાં આપયાં છે તે હવે પછી જણાવવામાં આવશે.

મરહુમ બાઈના બેટી બાઇ હમાબાઈ ફરામજી પીટીટ તરફથી.	૨૫૦૦૦
મરહુમ બાઇના દીકરા સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ તથા તેઓના છોકરાઓ શેઠ ફરામજી દીનશાહ પીટીટ અને શેઠ માણેકજી દીનશાહ પીટીટ મલી...	૧૫૦૦૦
મરહુમ બાઇના દીકરા સર દીનશાહ પીટીટના બેટી બાઇ રતનબાઇ દીનશાહ પીટીટ તરફથી	૨૦૦૦
મરહુમના એક વખાણનાર તરફથી	૫૦૦

ઉપલી રકમો કયાં ધરમખાતામાં આપવી તે હવે પછી નકી કરવામાં આવશે.

મરનારના દેર શેઠ બમનજી દીનશાહ પીટીટ અને ધણીઆણી બાઇ ગુલબાઇ તથા તેઓના છોકરાઓએ રૂ. ૫૦૦૦) અંકે રૂપીયા પાચ હજાર પારસી જેનરલ હોસપીટલમાં ભરયા છે.	૫૦૦૦

એવી સરતે કે બેહેસતનશીન બાઇ આવાંબાઇ ફરામજી પીટીટને નામનું બીછાણું સથાપવામાં આવે.

મરહુમ શેઠ દીનસાહ માણેકજી પીટીટ પેહેલા બેરોનેટના બેટીઓએ પોતાના મરનાર ભોજાઈ બાઇ આવાંબાઇ ફરામજી પીટીટના પુન અરથે ધરમખાતે આપેલા રૂપીયાની વીગત નીચે મુજબ છેઃ—

	રૂ.
બાઈ હીરાંબાઇ જમશેદજી પીટીટ	૩૦૦૦
બાઈ હમાબાઇ ફરામજી કામા	૫૦૦
બાઈ માણેકબાઇ પીરોજશાહ બમનજી પીટીટ.	૫૦૦
બાઈ બચુબાઈ મેહરવાનજી સોરાબજી જમશેદજી	૧૦૦૦
મરહુમ બાઇ રતનબાઈ ફરામજી દોરાબજી પાંડેના બેટીઓ બાઈ બચુબાઈ તે શેઠ જમશેદજી લીમજીભાઈ પાંડેના ધણીઆણીએ તથા બાઇઓ કુંવરબાઇ તથા મેહેરબાઈ મળી.	૫૦૦
મરહુમ બાઈ ભીખાઇજી દાદી નશરવાનજી દાદીશેઠની દીકરીઓ બાઇઓ મેહેરબાઇ તથા બચુબાઈ તથા દીકરાઓ ખરશેદજી તથા નશરવાનજીએ મળી ...	૫૦૦
કુલ રૂ. ...	૬૦૦૦

મરહુમ બાઇના મરનાર જેઠ શેઠ કાવસજી દીનશાહ પીટીટના ધણીઆણી બાઈ આવાંબાઇ તથા દીકરા દીકરીઓ મળી	૧૦૦૦
મરહુમના જેઠના દીકરા શેઠ માણેકજી કાવસજી પીટીટે	૧૦૦૦
ડૉકટર હોરમજી માણેકજી માસીના તથા ધણીઆણી બાઇ જરબાઇ તરફથી મરહુમની પવીત્ર યાદમાં ડૉકટર માસીનાના હાસપીટલના નીભાવ ફંડમાં. ...	૧૦૦૦
બધા મળી કુલે રૂ....	૪,૫૬,૫૦૦

બંધ રહેલાં ખાતાંઓ વગેરે.

મરહુમ બાઈ આવાંબાઈનું મરણુ નીપજતાં તથા તેની ખબર ફેલાતાંજ આખાં મુંબઇ શેહરમાં તેમ દેશાવરો ખાતે શું પારસી જરથોસ્તીઓમાં કે શું પરકોમના લોકોમાં ભારે ગમગીની ફેલાવા સાથે, ઘણાંક ખાતાંઓ, કારખાનાં, આફીસો તથા સભાઓ બંધ રાખવામાં આવ્યાં હતા. મુંબઇ મધેનાં એ બાઇ સાહેબને પોતાને હસ્તકનાં તેમજ પીટીટ ખાનદાનને હસ્તકનાં તમામ ખાતાંઓ, મીલો, કારખાનાંઓ, આફીસો તથા શાળાઓ બંધ રહયાં હતાં. તે ઉપરાંત અત્રેની લેડી નોરથકોટ હીંદુ ઓરફનેજને લગતી શાળાઓ પણ તેમનાં મરણને દીને બંધ રાખવામાં આવી હતી. વલી પારસી કોમના લાભ જાલવનારી મંડલીની મેનેજીંગ કમીટીની સભા શેઠ જેહાંગીર બમનજી પીટીટની આફીસમાં શેઠ મેરવાનજી મનચેરજી કામાનાં સરનશીન પણાં હેઠલ મલી હતી તેમાં, મરહુમ બાઈ એ મંડલીનાં એક પેત્રન અથવા સુરંબી હોવાથી, તેમનાં અકાલ મરણ માટે દલગીરી દરશાવવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. શ્રી પુણા ખાતે મરહુમ સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં નામે તથા સખાવતે જે પારસી જીમખાનું સ્થાપાયલું છે તે પણ મરહુમનાં મરણ દીવસે તેની ખબર મલતાંજ બંધ રાખવામાં આવ્યું હતું. વલી મુંબઇની ડાકટર માસીનાની હાસ્પીટલના મેનેજીંગ ત્રસ્ટી તથા વડા તબીબી અધીકારી ડા૦ હોરમજી માસીનાએ પોતાની હાસ્પીટલમાં એવો ઠેરાવ બાહેર પાડયો હતો કે, "નીચે સહી કરનાર, બાઈ આવાંબાઇ ફરામજી પીટીટના આજે સહવારે નીપજેલાં મરણની ખબર ઘણાજ મોટા ખેદ સાથ જાહેર કરે છે. મરનાર આ ખાતાનાં એક ઘણાંજ દીલસોજ મીત્ર અને હમેસનાં એક ઘણાંજ ઉદાર સુરંબી હતાં. તેવણુ માટેનાં માનની ઇધાણી તરીકે ત્રણુ દીવસ સુધી, ઘણાજ તાકીદનાં હોય તે સીવાય બીજાં કોઇબી 'ઓપરેસનો' આસપીટલમાં કરવામાં આવશે નહી."

દેશાવરો ખાતે ફેલાયલી દલગીરી, થયલાં ઉઠમણાં, મલેલી સભાઓ તથા ત્યાંથી મોકલવામાં આવેલાં દીલાસા પત્રો વગેરે.

મુંબઇ ઉપરાંત દેશાવર ખાતે પણ જુદાં જુદાં શેહેરો, કસ્બાઓ તથા ગામોમાં મરહુમ બાઇ આવાંબાઇનાં મરણની ખબર ફેલાતાં ભારે દલગીરી વ્યાપી રહી હતી. તેમનાં માન માટે સભાઓ ભરાઈ હતી, તથા પુણુ માટે ત્રીજે દીને ઉઠમણાં થયાં હતાં, જેમાં ઘણેખરે ઠેકાણે મરહુમનું નામ જાહેર જશનો તથા ક્રીયાઓમાં, નામીચા જરથોસ્તી પુરૂષો તથા બાનુઓની જોડેજોડ લેવાના, તેમ મરનારનાં મરણ માટે તેમનાં ફરજંદોપર દીલાસા પત્ર મોકલવાના ઠરાવો થયા હતા, જેનો સાર હેઠલ પ્રમાણે છેઃ—

પુના ખાતે મરહુમ સખી વજુદ બાઇજી આવાંબાઈ ફરામજી પીટીટનાં ઉઠમણાની ક્રીયા ત્યાંના "ધી નશરવાનજી પીટીટ હોલ" માં પાછલા પોહોરે નાયબ દસતુર કેકોબાદની આગેવાની હેઠળ થઇ હતી. એ નાયબ દસતુર કેકોબાદ મરહુમ બાઈ આવાંબાઇના ઉઠમણાની ક્રીયામાં ભાગ લેવા મુંબઇ ખાતે જનાર હતા, પણુ મરહુમના ખેશીઓની એવી મરજી જણાઇ કે તેઓએ પુનામાંજ રહીને પોતાની દેખરેખ હેઠળ મરહુમ બાઇની સરવે ધરમ ક્રીયા કરાવવી, અને તેમને મુંબઇથી ઉપલી બાબદનો તાર મળવાથી તેઓ સાંજ ક્રીયા માટે રહયા. ઉઠમણાની મીજલસમાં પુણાના તેમજ એ વખતે પુણે

ગયલા મુંબઈના સરવે જરથોસ્તીઓએ ભાગ લીધો હતો. ક્રીયા પુરી થવા પછી નાયબ દસતુરજી સાહેબ કેકોબાદે મરહુમ સખીવજુદ બાઇની સખાવત અને તેમના કોમના હીતારથી કામો અને પરોપકાર બુધીના ઘણા વખાણ કરયાં હતાં. આવાં એક પરમારથી બાઇને ખોવાથી જરથોસ્તીઓને કેટલી ખોટ ગઇ છે તે બાબેનું લંબાણ વીવેચન કરયું હતું. જે બાઈ પોતાના વસીઅતનામામાં ચાર લાખ રૂપીઆની ગંજાવર રકમ પોતાની કોમના લાભ અરથે કશાબી ધોંધાટ વગર આપી જાય એ કામ કાંઇ નાનું સુનું નથી. આવા એમની કોમ તરફના પરોપકારી કામ માટે તેમનો ઉપકાર માની શકવાની આપણામાં તાકાત નથી. પણ આપણી આટલી ફરજ આપણે કદી ભુલીશું નહી કે મરહુમ બાઈ આવાંબાઇનાં પવીત્ર રૂહની યાદ આપણી કોમના આગલા નેક નરો તથા નારીઓની સંદ્દમાં જોડીને એમનું નામ અત્રેના અંજુમનનાં જાહેર ક્રીયાકામોમાં દેવું. એવી રીતની દરખાસત દસ્તુર કેકોબાદે મેલી હતી, કે જે સરવાનુ મતે બહાલ રહી. આ ક્રીયા વેળા નામદાર ચોથા સર જમશેદજી પણ હાજર હતા.

અહમદનગર ખાતે મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ પીટીટનું ઉઠમણું ત્યાંના મેસરસ ખરશેદજી એંડ સનસના કુટુંબ તરફથી ત્યાંની અગીયારીમાં કરવામાં આવયું હતું. ત્યાંની પારસી અંજુમનના સેક્રેટરીએ દરખાસત કરી કે એ મરહુમ સખીવજુદ બાઇનાં મરણથી આપણાં નગરની અંજુમન ખરાં અંતઃકરણથી દલગીર છે તે વીશેની નોંધ અંજુમનનાં દફતરમાં રાખવી, અને સર દીનશાહ પીટીટ અને કુટુંબ ઉપર એક દીલાસાપત્ર મોકલવો. ખા૦ સાહેબ બેહેરામજી સોરાબજી કારકુ માસતરના ટેકા સાથ આ દરખાસત પસાર થઇ હતી.

સોલાપુર ખાતે બાઈ સાહેબ આવાંબાઇ પીટીટનું ઉઠમણું અંજુમને ત્યાંની અગીયારીમાં કરાવયું હતુ, જેમાં સરવે જરથોસ્તીઓ હાજર થયા હતા. ક્રીયા બાદ ત્યાના સરકારી વકીલ મી૦ નશરવાનજી કાવસજી પટેલે બેહેસતન બાઇનાં કામોનાં વખાણ કરી એ બાઇનું નામ હવે પછી થતાં અત્રેનાં જાહેર જશનો અને ક્રીયાઓમાં લેવાને દરખાસત મેલી, જેને મી૦ દોરાબજી લાલકાકાએ ટેકો આપયા બાદ મરનાર બાઇના બેટા સર દીનશાહ પીટીટપર દીલાસાનો તાર રવાના કરવાનો ઠરાવ કરવામાં આવયો હતો.

ઉટાકામંડ ખાતે મરહુમ બાઈ આવાંબાઇ પીટીટનાં મરણની દુખદાયક ખબર મળતાં સરવે જરથોસતીઓએ પોતાની દુકાનો બંધ કરી હતી, અને અંજુમનના સેક્રેટરી શેઠ કામાજી રૂસતમજી કામાએ જરથોસતીઓની ખાસ મીટીંગ બોલાવી હતી, જેમાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો પસાર કરી તેની નોંધ અંજુમનનાં દફતરમાં લેવામાં આવી છે. અને તેની નકલો સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, બેરોનેટ તથા બાઇ હમાબાઈ ફરામજી પીટીટ ઉપર મોકલી આપવાને અંજુમનનાં સેક્રેટરી શેઠ કામાજી રૂ. કામાને એલતેમાસ કરવામાં આવી હતી. મીટીંગના ઠરાવો નીચે પ્રમાણે હતાઃ— "મરહુમ માનવંત બાઇ સાહેબ આંવાબાઇ ફરામજી પીટીટનાં મરણથી અત્રેની અંજુમનને જે મોટી ખોટ ગઇ છે તે કદી પણ વીસરાય તેમ નથી. મરહુમ નામવરે નીલગીરીની છેલ્લી પધરામણી વખતે અત્રેના પારસી રવાનોને લગતી જગયાનાં ફંડને જે નાદર રકમની બક્ષેશ કરી મંડાણ કરી આપયું હતું તે માટે અત્રેની પારસી અંજુમન હમેશાંની એઓ મરહુમ નામવરની અતીશય ઉપકારી છે અને સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બેરોનેટ, બાઈ હમાબાઇ ફરામજી પીટીટ તેમજ કુટુંબ ઉપર એ ન સહન થઈ શકે એવો ભારે ગમ આવી પડેલો છે તેની અંદર અત્રેની પારસી અંજુમન ખરાં અંતઃકરણથી ભાગ લે છે." ઉપલા માઠા બનાવની ખબર મળતાંજ સેક્રેટરીએ અંજુમન તરફથી દીલાસાના તાર પણ કરયા હતા.

ઉદવાડા ખાતે મરહુમ બાઈ આવાંબાઈના ઉઠમણાની ક્રીયા ઉદવાડાના દસ્તુરજી ખુરશેદજી મનચેરજીએ કરાવી હતી, જે વેળા એ ગામના રહેવાસીઓની મોટી મીજલસ ભેગી મળી હતી.

આ દુઃખદાયક ખબર તારાપોરમાં જાહેર થતાંજ ત્યાંની અંજુમનના ત્રસટી સાહેબોએ એકમત થઇ પોતા તરફથી તથા અત્રેની સમસત જરથોસતીઓ અંજુમન તરફથી દલગીરી અને દીલસોજી

દેખાડનારો એક તાર સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ બેરોનેટ સાહેબ ઉપર તુરત રવાના કીધો હતો, અને પછી ટપાલમાં અંજુમન તરફથી ત્રસટી સાહેબોની સહીઓ સાથનો એક દીલાસાપત્ર મોકલેલો હતો એટલુંજ નહી પણ મરહુમ બાઇ સાહેબની નઇયતે સરોશ, વંદીદાદ વગેરે આપણી દીનઆઈન-ને લગતું ઘટતું ક્રીયાકામ કરાવવા જોડે મરહુમનાં ઉઠમણાની ક્રીયા પણ દરેહમેહેરનાં મકાનમાં કરવા-માં આવી હતી–જે માટે બપોરે ઓજીરન ગેહમાં દરેમેહેર મધે સમસત જરથોસતી અંજુમનની એક મોટી મીજલસ ભેગી મળી હતી. હાજર રહેલાઓમાં પ્રમુખ શેઠ જહાંગીરજી દાદાભાઈ તથા ત્રસટી સાહેબો શેઠો વીકાજી મેહેરજીભાઈ અને દાદી એદલજી તારાપોરવાળા ઉપરાંત બેહેદીન સાહેબો અ-ને મોબેદ સાહેબો હતા. ઉઠમણાની ક્રીયા મોબેદ સાહેબોએ પુરતી ગંભીરાઈથી કીધા પછી અંજુમનના પ્રમુખ શેઠ જહાંગીરજી દાદાભાઈએ મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ પીટીટનું બખતાવર નામ જાહેર ક્રીયા-ઓનાં નામ ગરણુની ટીપમાં દાખલ કરવાની દરખાસત કીધી હતી, જેને હાજર રહેલા સરવે સાહે-બોએ એકમતીથી બહાલી આપી હતી, જેથી હવે પછી ત્યાંની અંજુમનમાં થનારી સઘળી જાહેર ક્રીયાઓમાં બાઈ સાહેબનું નામ પણ હમેશા લેવામાં આવશે. પરગજુ પીટીટ ખાનદાનનો એ કસબા ઉપર પણ આભાર થયલો છે. ત્યાંની હાલની દરેહમેહેર જે અસલ તારાપોરવાળા મરહુમ માનવંત સરદાર શેઠ વીકાજી મેહેરજીએ ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૦ માં બંધાવી પરથાવી હતી, તે દરેહમહેર બીસમાર હાલતમાં આવવાથી મરહુમ બાઇ સાહેબ આવાંબાઇનાં બેહેસતનશીન માતાજી બાઇ સાહેબ દીનબાઇ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે નવેસરથી પાછી બંધાવી આપી તા૦ ૫ મી જુન ૧૮૯૫ ને દીને પર-થાવી હતી. દરેહમેહેર ઉપરાંત પીટીટ ખાનદાનની સખાવતથી એ કસબો એક દવાખાનાનું સાધન પણ ધરાવે છે. મરહુમ પહેલા સર દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ બેરોનેટ સાહેબે પોતાના ધણીઆણી લેડી સાકરબાઈના નામથી “ સાકરબાઇ ડીસપેનસરી ” ચીચણ તારાપોર ખાતે સથાપી એ કસબાની એક ઘણી મોટી અને અગતયની હાજત પુરી પાડવાનું પુણય હાંસલ કીધું હતું, જે ડીસપેનસરી પણ આજે તેના માનવંત સથાપકને હજારો ગરીબોના આશીશ દેતી કાયમ છે.

નારગોળ ખાતે બાઈ સાહેબ આવાંબાઇનાં ઉઠમણાની ક્રીયા ત્યાંની ઘણીજ પુરાણી મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નશરવાનજી મોદીની દરેહમેહેરમાં અંજુમન તરફથી કરવામાં આવી હતી. ઉઠમણાની મીજલસમાં સઘળા મોબેદો તથા બેહેદીનો સામેલ થયા હતા. ક્રીયા ખતમ થવા બાદ અનજુમનના એક ત્રસટી શેઠ ભીખાજી ફરામજી પટેલે મરહુમની કારકીરદીનું ટુંક પણ અસરકારક વીવેચન કરયું હતું, જેમાં એવણે જે હાતમદીલની સખાવતના તથા એવણ જેવાં પરદુઃખભંજન અને જરથોસતી કોમ તરફ ખરી દાઝ ધરાવનારાં ઉદાર દીલનાં બાઇનાં વખાણ કરવામાં આવયાં હતાં, અને એવણનાં રૂહને તે કીરતાર સદાની શાંતી સાથનું બેહેસત બક્ષે એવી દુવા ચાહવામાં આવી હતી અને અન-જુમન તરફથી એક દીલસાપત્ર મરહુમનાં કુટુંબીઓ ઉપર મોકલવાનો ઠરાવ કરી અનજુમન બરખાસત થઇ હતી.

ખેરગામ ખાતે આ દુઃખદાયક સમાચાર ફરી વળતાં દરેક કોમમાં ભારે દીલગીરી પેદા થઈ હતી. કેમકે મરહુમના નામવર પીતાજી મરહુમ શેઠ નશરવાનજી પીટીટે ત્યાં એક દવાખાનું સથાપી ત્યાંના તેમજ આજુબાજુના સંખ્યાબંધ ગામોના લોકોને અનહદ સુખ કરી આપયું છે, તેમજ મરહુમના નામદાર મરહુમ માતાજી દીનબાઇએ અને મરહુમે પોતે ત્યાંના ધરમના કામોમાં મદદ આપી બીજાં ઠેકાણુંઓની માફક આ નાની નગરીને પણ બહુ ઉપકારમાંથી બાકી રાખી નથી. જેથી લોકોમાં એવાં સખીવજુદ બાઇનાં મરણથી દલગીરી પેદા થાય તેમાં નવાઇ નથી. ત્યાંની જરથોસતી અંજુ-મને સર દીનશાહજી પીટીટને એક તાર મારફતે પોતાની દલગીરી જણાવી છે. વલી એજ ખેરગામમાં બાઇ સાહેબનાં ઉઠમણાની ક્રીયા ત્યાંની બાઈ મોટીબાઇ બમનજી મુલ્લાંની દરેહમેહેરમાં અંજુમન તરફથી અને ભીખાજી મેહેરજી ખેરગામવાળાના કુટુંબની આગેવાની હેઠળ કરવામાં આવી હતી, જે વખતે ત્યાંના તેમજ આજુબાજુનાં ગામોના જરથોસતી ભાઈઓથી એક મોટી મીજલસ ભરાઈ હતી.

ક્રીયા પુરી થવા બાદ મરહુમ બાઇના પરોપકારી સખી સદ્દગુણો માટે શેઠ રૂસતમજી ભીખાજી ખેરગામવાળાએ અને શેઠ અરદેશર ભીખાજીએ અસરકારક રીતે ઘટતાં ભાશણો કરયાં હતાં, જેમાં એક અત્રેની એન. એમ. પીટીટ ડીસપેનસરી માટે ખાસ જણાવવામાં આવયું હતું કે, મરહુમ બાઈ સાહેબના મરહુમ નામદાર પીતાજીએ અત્રે દવાખાનું ચાલુ કરી આપી આ લતાનાં હજારો લોકોને નહી વરણવી શકાય એવુ મોટું સુખ કરી આપયું છે, અને એ દવાખાનાનો લાભ દર વરસે કેવી મોટી સંખયામાં લેવાતો જાય છે તે એટલાં ઉપરથી જણાશે કે શરૂઆતમાં પહેલાં થરડ કલાસ આસપીટલ આસીસટંટને રાખવામાં આવતો હતો. પણ સેકંડ કલાસની રેંકના ડાકટરને નેમવા જેટલાં દરદીઓની સંખયા વધવાથી તે માટે મરહુમ સખીવજુદ બાઇ સાહેબ દીનબાઇ પીટીટને અરજ કરતાં તેવણે સેકંડ કલાસ ડાકટરના પગાર માટે વધારાના રૂપીઆ સરકારને સવાધીન કરયા હતા. પણ હાલમાં દરદીઓની સંખયા એટલાં પ્રમાણમાં વધી ગઇ છે કે ફરસટ કલાસ આસપીટલ આસીસટંટ રાખવાની ઘણી જરૂર જણાઈ છે, અને એવો ડાકટર રાખવાનો પગાર નીભી શકે એટલો ડીસપેનસરી ફંડમાં વધારો કરવાની અરજ બાઇ સાહેબ આવાંબાઇને કરવામાં આવી હતી, જે વખતે એ મરહુમ બાઈએ પોતાની વીલાયતની મુસાફરીથી આવયા બાદ પછી અરજ કરી યાદ આપવા જણાવયું હતું, પણ મુસાફરીથી આવયા બાદ એવણ ચાલુ બીમાર રહી આખરે આવો દુઃખદાયક બનાવ બનયો છે, એટલે હાલતુરત તો એ અગતયની હાજત ખોરંબે પડી છે, પણ એવણ પછી એવણનાં સપુત ફરઝંદોને અરજ કરતાં તેઓ એ બહુ જરૂરની હાજત દુર કરશે એવી આશા બતાવી હતી. એ બાદ મીજલસ બરખાસત થઇ હતી. મરહુમ બાઇનાં માનમાં એ મરણના સમાચાર મળતાંજ ખેરગામના સઘળા દુકાનદારોએ પોતાની દુકાનો અરધો દીવસ બંધ રાખી શોક જાહેર કરયો હતો.

સુરત ખાતે મરહુમ બાઇ સાહેબ બાઇ આવાંબાઇ પીટીટનાં ઉઠમણાની ક્રીયા ત્યાંના શેઠ દાદાભાઈ મોદીનાં આતશબેહેરામમાં પારસી અનજુમનની મોટી મીજલસ સનમુખ નવા સરદાર દાવર કેખશરૂ અરદેશજી મોદીના આમંત્રણથી કરવામાં આવી હતી. ભણતર ક્રીયા પુરી થતાં સરદાર દાવરે મરહુમ બાઇના પરોપકાર અને ધારમીક કામો વીશે શુંભાખીત વીવેચન કરી જણાવયું કે તેમની સખાવતનો લાભ સુરત શેહેરને દુમસ ખાતેનાં સેનીટેરીયમથી મળયો છે. દાવર સાહેબનો આ પહેલોજ જાહેર દેખાવ હોવાથી સઘળા સાંભળનારાઓએ તેમનાં ભાશણથી ખુશ થઈ તેમને મુબારકબાદી આપી હતી. સેવટે મરહુમ બાઇનું નામ સઘળી જાહેર ભણતર ક્રીયાઓમાં લેવાને દાવર સાહેબે ફરમાસ કરી હતી. એ પછી મોબેદો તથા અશકતોને વેહેંચાણ કરી મીજલસ ગંભીરાઈથી બરખાસત થઈ હતી.

ભરૂચ ખાતે મરનારના માનમાં જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ કનયાશાળા તેમજ બીજાં પારસી ખાતાંઓ બંધ રાખવામાં આવયાં હતા, અને ત્યાંની પારસી પંચાયત તરફથી મરનારનું ઉઠમાણું જમશેદ બાગમાં કરવામાં આવયું હતું. મોબેદોએ ભણતર ક્રીયા કીધા બાદ પારસી પંચાયતના ટ્રસટીઓ શેઠ રતનજી જીવનજી હમાવાળા અને ડાકટર બરજોરજી સોરાબશાહ મુનસફનાએ મરનારના સખી દીલગુરદાની તારીફ કરી ભરૂચ શેહેરમાં પીટીટ કનયાશાળાનું મકાન બાધવામાં તેમજ નીભાવવામાં મરનાર જે ઉલટભરી મદદ આપતાં હતાં તેની યાદ આપી, ભરૂચના જરથોસતી બાઇઓનાં ભલાં માટે પોતાનો સખી દસત હમેશાં લંબાવવા માટે મરનાર તતપર રહેતાં હતાં તેની તારીફ કરી મરનારનાં મરણની નોંધ દફતરે રાખવી અને મરનારનાં કુટુંબ ઉપર દીલાસાપત્ર મોકલવા દરખાસત મુકી હતી જે એકમતે પસાર કરવામાં આવી હતી.

ભરૂચ અને અંકલેશવરની પારસી અંજુમનની તરફથી મરહુમ બાઈ સાહેબ આવાંબાઈ ફરામજી પીટીટના મરણ માટે દલગીરી દરશાવી તેમના પુત્ર સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ ઉપર જે દીલાસાપત્રો મોકલાવી આપેલા તેના જવાબો ફરી વળયા છે. ભરૂચના દીલાસાપત્રમાં તો મરહુમના ઉઠમણામાં જાહેર થયલી સખાવતોમાંથી પીટીટ ગરલસ સ્કુલને કાંઇક મદદ આપવાની માંગણી કરેલી જેનાં જવાબમાં સર દીનશાહજીએ જણાવ્યું છે કે, ભરૂચની પેઠે બીજાં અનેક સ્થળોએથી તેવી માંગણીઓ થઈ છે, તેથી જાહેર થયેલી સખાવતનું શેવટનું નકકી થશે ત્યારે તમામ માગણી ઉપર પણ ધ્યાન આપવામાં આવશે.

વલી મરહુમ બાઈ સાહેબ આવાંબાઈ પીટીટના કવખતના મરણ માટે શોક દરશાવી ભરૂચની આગેવાન પારસી બાનુઓ તરફથી પણ લેડી દીનશાહ માણેકજી પીટીટ અને બાઈજી હમાબાઈ ફરામજી પીટીટ ઉપર નીચે મુજબનો દીલાસાપત્ર મોકલાવી આપવામાં આવ્યો હતો. અને તે ઉપર પારસી બાનુઓની સહીઓ લેવામાં આવી હતીઃ—માનવંતા લેડી દીનશાજી પીટીટ તથા નેકનામ બાઈ સાહેબ હમાબાઈ ફરામજી પીટીટની સેવામાં મુંબઈ—જત શ્રી ભરૂચ શહેરના જરથોસ્તીઓ તરફથી હમો નીચે સહી કરનારાઓ અમારો નમંતાઈભરેલો અને માનપુરવક ખરા જીગરનો દીલાસાપત્ર રજુ કરીએ છીએ અને તમારા બારે દુખમાં અમો અમારી દીલસોજી જાહેર કરીએ છીએ તે સ્વીકારશોજી. જીનતનશીન બાઈ આવાંબાઈ જેવી નામના અને કીરતી થોડાંકજ બાનુઓના સરજતમાં ભોગવવાની હશે. પોતાના અમીરી કુટુંબને જેબ આવે તેવા ઉમદા દીલ સાથે અને માતપીતા ધણી માતાના સકળગુણ સંપુરણ વીવેકોથી ભરેલાં તથા પાકી મરદને ભુલાવે તેવાં બુધીશાળી તેમજ પરોપકારી નીરમળ નેકી અને પવીત્ર નમુનેદાર જીંદગી ગુજારનાર નેકબખત બાનુ હવે થવાં મુશકેલ છે. આજના સુધરેલા અને વધેલા જમાનાને છાજતાં દુરઅંદેશીભરેલાં ધરમાંધ કામો જે બાઈ કરી ગયાં તેનો લાભ અગણીત લાચાર સ્ત્રીવરગે લીધો છે. ઈસ્પીટાલમાં, સુવાવડખાનામાં ગરીબોને માટે ચાલીઓ બંધાવામાં લાચાર વીધવાઓનું પોશણ કરવામાં જે હીમત અને બુધીથી એ નેકબખત બાનુએ પોતાના જરનો જે ઉપયોગ કરયો છે તે એમના પઈસાને ખરેખરો જેબ આપે છે. અમારા શહેરમાં પણ છોકરીઓની સ્કુલ સારૂ મકાન બાંધવા તમારાં મોહટાં માંએજી દીનબાઈજી તથા તે પછી બાઈ આવાંબાઈએ મદદ કરી છે અને હંમેશા એ નીશાળની હાલત ચઢતી જોવા માટે ઉલટ અને કાળજી ધરાવનારા હતાં માટે અમારા ગરીબ શહેરની સ્ત્રી વરગ ઉપર પણ એ પરગજુ બાનુનો ભારી ઉપકાર થયો છે તે વીશે અમારી પવીત્ર ફરજ તરીકે અમે અમારી લાગણી જાહેર કરીએ છીએ. વીશેષ કરીને સ્ત્રી વરગને જે એમના પઈસા અક્કલ અને લાગવગથી અગણીત ફાયદા થયા છે તે માટે આ પ્રસંગે અમારા શહેરની સ્ત્રીઓ તરફથી તમો એ મરહુમ માતાજીના લાયક અને નેક દીકરાંઓ આગળ આ દીલાસાપત્ર રજુ કરીએ છીએ અને દાદારહોરમજદ જોડે હાથ જોડીને માગી લઈએ છીએ કે માતાજી આવાંબાઈને ઉંચામાં ઉંચી બહેસ્તનો નતીજો તે સાહેબ બક્ષે અને તમો બાનુઓને તેમના તમામ નેક ખશલત વારસામાં મળી છે તે હમકોમના લાભ માટે વાપરવા નેક હઈદાયત આપે અને હવે તે તેમની જગયા તમો રાખો.

ગોદાવરા પંથકનાં ગામો ખાતે આ દીલગીરી ભરયા સમાચાર મુંબઈથી ઇલાવવાળા મી॰ જીવણજી લીમજીભાઇ એ (રાંદેર, અડાજણ, ભાઠા, સુવાળી કરંજ, ઇલાવ અંકલેસર વીગરે ગામો ખાતે) લખી જણાવી ઉઠમણા વીગરેની કીયા કરવાને ફરમાસ કરી હતી, અને તે મુજબ ગામે ગામ ઉઠમણાની કીયા થઈ હતી.

ઇલાવ ખાતે સરોશ કરાવવામાં આવ્યા હતા તથા ઉઠમણાની કીયા કરાવવામાં આવી હતી, અને તેમાં સરવે જરથોસતીઓ સામેલ થયા હતા, અને બાઇ સાહેબના કવખતના મરણથી જરથોસતી કોમને ગયલી ખોટ માટે ખેદ દરશાવવામાં આવયો હતો.

દરેક ઠેકાણે સરોશ અને ઉઠમણાની કીયા કરવામાં આવી હતી અને ત્યાંની અંજુમનોએ એ બાનુનાં મરણથી કોમને ગયલી ખોટ માટે દલગીરી પ્રદરશીત કરી હતી.

વીઆરા ખાતે બાઈસાહેબ આવાંબાઇનાં મરણની ખબર મળવાથી અંજુમન તરફથી એ બાઇસાહેબનું ઉઠમણું કરવામાં આવયું હતું. એ દીવસે પારસીઓની સારી સંખયા મળી હતી. ઉઠમણાની કીયા પુરી થવા પછી અંજુમન તરફથી ઘણી દલગીરી જણાવી હતી, અને બાઈસાહેબના કુટુંબ ઉપર અંજુમન તરફથી દીલાસાપત્ર મોકલવાનો ઠરાવ કરવામાં આવયો હતો.

અને એ વીગરે બીજી પણ કેટલીક જગોએ મરહુમ બાઈનાં સદગુણોની તારીફો થઇ રહી હતી—જે તેમનાં ભલા ગુણોની મોટી સાહદત થઈ પડી હતી.

શેહેનશાહી જરથોસતીઓને બંદગા કરવાની પાક કેતાબો.

ખોરદેહ અવસતા—☞ આ જાતનાં ઘણા મોટા ખુલા કાલા અક્ષરે અને અશલ ઉચારે છાપેલી બધી નયાયસો, પતેતો, દુવાઓ અને દસ યસતો તેમાંઃ—હોરમજદ, મોટી હપતન, અરદીબેહસત, સોરદાદ, આવાં, નાંઘલી સરોસ, રાતની મોટી સરોસ, હોમ, વનંત, અને બેહરાંમ યસત છે. તે સાથે આ કેતાબ કપડાંમાં બાંધી તે ઉપર અશો જરથોસ્તની સુંદર સબી સુન્નામા એમબોસ કીધી છે—કીમત રૂ. ૦॥, —પોસટેજ દોઢ આનો.

ખોરદેહ અવસતા—☞ આ જાતનાં નવા મરોડદાર કાલા અક્ષરે અને અશલ ઉચારે છાપેલી બધી નયાસો, પતેતો, દુવાઓ અને પાંચ યશતો તેમાંઃ—હોરમજદ, અરદીબેસ્ત, બેહેરાંમ અને બેઉ સરોસ છે.—પતલાં પુઠાંની કીંમત રૂ૦।—, જાડાં પુઠાંની રૂ૦।=;—પોસ્ટેજ એક આનો. આ અવસતાની ચોપડી ગૂજનામાં રહી શકે તેટલી નાધલાં કદની છે.

મુકતાદનાં દાવશોમાં ભણવાનાં ફરામ્રોદના હા તથા ગાથાના હાની ચોપડી—કીંમત ત્રણ આના,—પોશટેજ અરધો આનો.

છુટી ફરવરદીન યશત—(ફરોખશી)—કીંમત ત્રણ આણા; પોશટેજ અરધો આનો.

છુટી આવાં યશત—જાડાં પુઠાની કીંમત ત્રણ આના તથા પટલાં પુઠાંની કીંમત બે આના,—પોસ્ટેજ અરધો આનો.

પરચુટણ ચોપડીઓ.

પ્રીનસીપલ ગ્રોથસ ઓફ ઇનડીયન કોટન—એટલે હીંદી રૂના પાકના મુખ્ય મઠકોનો કોઠો દેખાડનારી ચોપડી—જેમા હીંદુસ્તાન તેમજ પરસીયાના દેશોમા કયા કયા ગામોમાં રૂ પાકેચ તે સઘલાં ગામોના નામો આલફાબેટીકલ રીતે ગોઠવી તેમના રેલવે સ્ટેશનોના મારકા સહીત આપવામા આવ્યાં છે; તેમજ વલી રૂ કેવી જાતનો અને તે કયા ગામનો છે તે કેમ પારખવો વગેરેની સમજ લંબાનથી આપવામાં આવી છે. એને લગતા કામ કરનારાઓને ઘણી ઉપયોગી થઈ પડે તેવી છે. કીંમત માત્ર રૂપ્યો અરધો—પોસ્ટેજ અરધો આણો.

રૂમાં કચરાની ઘટ આવીઆ પછી દર ખાંડીનો અને દર રતલનો ભાવ નકી કેમ પડે છે, તેના કોઠાની—સ્પીનીંગ વીગેરે રૂઉનાં કારખાનાંઓને ઘણી ઉપયોગી ચોપડી—એમાં દર ખાંડોના રૂ૧૧૫ થી તે ૨૫૨) શુધીના ભાવનો રૂઉ દર શેંકડે ૪) થી ૩૪) ટકા સુધીની ઘટ કેટલી તથા નકી કેમ ખાંડી પડે છે તે જોવાનો કોઠો છે.—કીંમત રૂ૧). પોસ્ટેજ અરધો આનો.

યોગ વીદયા અને અસલી ઇરાનીઓ—એમાં ખોદાતાલા યાને હકની દરગાહનો મારગ કેમ અખતીઆર થાય તે વીશેનું માયાકુલ અને મોતેબર લખાણ છે. કીંમત—રૂ૦।, પોસટેજ અરધો આનો.

નજુમ નાંમું—કેઆંની પાદશાહી ફાલ જોવાની તાસીર,—ઇરાંનથી આવેલા એક ઇસખીનું બનાવેલું.—કીંમત એક આનો, પોસટેજ અરધો આનો.

ઠેકાણું—૧૪૧ ચરનીવાડી—મુંબઇ વરતમાન છાપાખાનું.

મુંબઇ વરતમાન પ્રેસમાં વેચાતી ચોપડીઓ.

ઠેકાણું—નાં૦ ૧૪૧—ચરનીવાડી, મુંબઇ.

હીંદુસ્થાનનાં આતશબેહેરાંમો અને યજદેજરદી સને ૧૨૬૭ માં મુંબઇમાં સ્થાપાયલાં નવા આતશબેહેરાંમનો હેવાલ,-તથા મરહુમ દસ્તુરજી સાહેબ ડાકટર જામાસ્પજી મીનોચેરજી જામાસ્પઆસાના એમ. એ., પી. એચ. ડી., ડી. સી. એલ નું જન્મ ચરિત્ર સુંદર સબી સાથે-કીંમત રૂા. પોસ્ટેજ ૧ આનો.

શમસુલ ઓલમાં દસ્તુરજી સાહેબ પેશુતનજી બેહેરાંમજી સંજાણા—એમ. એ., પી. એચ. ડી.. નું જન્મ ચરિત્ર. સુંદર સબી સાથે-કીંમત બે આના.

આનરેબલ શેઠ નવરોજજી નશરવાંનજી વાહડયા, સી. આઈ. ઈ. નું મરણ— તેમનું જન્મ ચરિત્રની ચોપડી-કીંમત-રૂ૦ા, પોસ્ટેજ ૧ આનો.

મહારાણી વીકટોરીયાનું જીવન ચરીત્ર—કીંમત બે આના પોસ્ટેજ અરધો આનો.

ધર્મ નીતી—ભાગ પેહલો. ત્રીજો-દરેકની કીંમત રૂ૦ા-પોસ્ટેજ ૦)ાા—એમાં ઘણા સરસ ધર્મ અને નીતીબોધો તથા અવસતા વાણીની રૂડી સમજો, માથાકુલ ફરમાંનોની મીસાલો, વીગરે આપીને ધરમની મોતેબરી સમજાવી છે, તથા માનવી જાતે દરેક વાતમાં નીતીમાન કેમ અને કેવી રીતે થવું તેના અસરકારક અને વાંચવા જોગ બોધ સમાવેલા છે.

ઐયાંમે નોશાલો-હીંગાંમે નોરોજ—યાને અશલી ઈરાંની જરથોસ્તીઓમાં અને હાલના હીંદુસ્થાની જરથોસ્તીઓમાં નવાં વરશનો હીંગામ કેમ પાલવામાં આવે છે તેનુ વૃતાત.-કીં૦)—ાા. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

"દાખમે નોશીરવાન"-અથવા મુશલમાનોનો મશહુર ખાલીફ હારૂન—અલરશીદ શેહેનશાહ નોશીરવાંન આદેલનું દાખમું જોવા ગયો તે કીસો, જે દેખાવો, જે બયાંનો અને નવી નવાઇ તથા નશીઅતો છે તે નામીચા ખાલીફને તે જમાનામા મલેલી, આબેહુબ છે. ખાલીફ હારૂન—અલ-રશીદ, શાહનશાહ આદેલ નોશેરવાન પાછલ લગભગ ૨૦૦ વરસે બગદાદના તખત ઉપર આવીઓ હતો, અને તે મોટા મરતબાવાલા તે જમાનાના ઓલમા મોટા ખેરખાહ ખલીફે પોતા આગલ ૨૦૦) વરશ થઇ ગયલા શેહેનશાહ નોશીરવાંનનું દાખમું જોયું અને ઈરાંની શેહેનશાહનું નામ જેહાંનમાં પુરેપુરી જાહોજલાલી ને રોશનાઇથી રોશન કરનારનું અશો રૂવાંન નવા શાહજ પોશાગ સાથ ઘટતી માવજતે તે મરહુમ શેહેનશાહની આગાહી માફક દાખમામાં ઠેડવયું, એ એક બેશક બનેલી વાત ને સાચી હકીકત છે.—કીંમત છ આના, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

" પારસીઓ અને હિંદુઓનું મુળ"-યાને, પારસીઓના પુરાતન વડવાઓ અને હિંદુઓના અસલી પૂર્વજો પુરાતન ઇરાનવેજ (આર્યવૃત)માં જે વેળા સાથે વસ્તા હતા, તેવો એકજ કોમ તરીકે ગણાતા હતા તે વિષેનો બંને કોમવાળાઓને માટે જાણવાજોગ ટુંક હેવાલ.—કીંમત રૂ૦ા, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

આતસની ખુબી વીશે મલેલાં જુદાં જુદાં લખાણો—કીંમત બે આના, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

હોરમજદ યસત ઉપરથી હોરમજદની સીફત વીશેની સરેહ—એ અવસતા કલામોના ખુદ દાખલાઓ સહીત ઇનામનો રેસાલો લખેલો છે. કીંમત બે આના, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

મુંબઈ અને દેશાવરનાં જાણીતા અને જાહેર જરથોશતીઓનાં મરણ દીવશની નોંધની ચોપડી-પેહલેથી તે યજદેજરદી સને ૧૨૬૦ શુધીની, યજદેજરદી સને ૧૨૬૧ નાં ઝોરાશટરીઅન કેલેંડર ઉપરથી ઉપજાવેલી.—કીંમત રૂ૦ા. પોસ્ટેજ અરધો આનો.

જરથોસ્તીઓમાં જનમ પામેલાં બાલકોના નામો પસંદ કરીને રાખવા માટે બનાવેલું લીસ્ટ—કીંમત અરધો આનો, પોસ્ટેજ અરધો આનો.

અવસ્તાનું ખગોળ—યજદાના ઘોડા ગાડી ઇત્યાદી, કીંમત રૂ. ૦ા.